

YANGI O‘ZBEKISTON YOSHLARIDA ILMIY-INNOVATSION TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Tursunov Ramziddin Abdixalil-o‘g‘li

Namangan davlat pedagogika instituti mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: ramziddin0518@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-3537-7858>

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21219176>

Annotatsiya. Mazkur maqolada Yangi O‘zbekiston taraqqiyoti sharoitida yoshlarda ilmiy-innovatsion tafakkurni rivojlantirishning falsafiy asoslari tahlil qilingan. Ilmiy bilish, innovatsion faoliyat va kreativ fikrlashning o‘zaro bog‘liqligi hamda ularning intellektual salohiyatni yuksaltirishdagi ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, zamonaviy globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida yoshlarning innovatsion dunyoqarashini shakllantirishga ta’sir etuvchi ijtimoiy-falsafiy omillar yoritilgan. Ilmiy-innovatsion tafakkurni rivojlantirishning konseptual yondashuvlari va uni ta’lim tizimiga samarali integratsiya qilish masalalari asoslangan.

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, ilmiy tafakkur, innovatsion tafakkur, falsafa, intellektual salohiyat, kreativ fikrlash, innovatsion faoliyat, raqamli transformatsiya, ta’lim, yoshlar siyosati.

Аннотация. В статье рассматриваются философские основы развития научно-инновационного мышления молодёжи в условиях Нового Узбекистана. Проанализирована взаимосвязь научного познания, инновационной деятельности и креативного мышления, а также их роль в повышении интеллектуального потенциала молодого поколения. Особое внимание уделено социально-философским факторам формирования инновационного мировоззрения молодёжи в условиях глобализации и цифровой трансформации. Обоснованы концептуальные подходы к развитию научно-инновационного мышления и его эффективной интеграции в систему образования.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, научное мышление, инновационное мышление, философия, интеллектуальный потенциал, креативное мышление, инновационная деятельность, цифровая трансформация, образование, молодёжная политика.

Abstract. This article examines the philosophical foundations of developing scientific and innovative thinking among the youth in the context of New Uzbekistan. It analyzes the interrelationship between scientific cognition, innovative activity, and creative thinking, emphasizing their role in enhancing the intellectual potential of young people. The study also highlights the socio-philosophical factors influencing the formation of an innovation-oriented worldview under the conditions of globalization and digital transformation. Furthermore, conceptual approaches to fostering scientific and innovative thinking and its effective integration into the education system are substantiated.

Keywords: New Uzbekistan, scientific thinking, innovative thinking, philosophy, intellectual potential, creative thinking, innovative activity, digital transformation, education, youth policy.

Bugungi globallashuv, raqamli transformatsiya va to‘rtinchi sanoat inqilobi sharoitida jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri inson kapitali, ayniqsa yoshlarning ilmiy

salohiyati va innovatsion tafakkuridir. Zamonaviy davlatlarning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanish darajasi tabiiy resurslar bilan emas, balki ilm-fan, texnologiya, innovatsiyalar hamda intellektual salohiyatga tayangan holda belgilanmoqda. Shu bois yosh avlodda ilmiy dunyoqarash, tanqidiy va kreativ fikrlash, yangilik yaratishga intilish hamda ilmiy izlanish ko'nikmalarini shakllantirish strategik ahamiyat kasb etmoqda.

Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlarda ilm-fan va innovatsion rivojlanish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilgan. Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlash, yosh olimlar uchun qulay ilmiy muhit yaratish hamda innovatsion ekotizimni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar mamlakatning uzoq muddatli taraqqiyot strategiyasining muhim tarkibiy qismiga aylandi. Mazkur islohotlarning samaradorligi esa, avvalo, yoshlarning ilmiy-innovatsion tafakkurini shakllantirish va rivojlantirish darajasiga bevosita bog'liqdir.

Falsafiy nuqtai nazardan ilmiy-innovatsion tafakkur insonning borliqni ilmiy asosda anglash, mavjud muammolarni ratsional tahlil qilish, yangicha g'oyalar ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etish qobiliyatini ifodalaydi. Bunday tafakkur faqat bilimlar yig'indisi emas, balki dialektik, tanqidiy, tizimli va kreativ fikrlashning uzviy birligidir. Shu jihatdan ilmiy-innovatsion tafakkur gnoseologiya, aksiologiya, epistemologiya hamda ijtimoiy falsafa doirasida o'rganiladigan murakkab ijtimoiy-falsafiy hodisa hisoblanadi. Uning shakllanishiga ta'lim sifati, ilmiy muhit, ma'naviy qadriyatlar, axborot makoni, raqamli texnologiyalar va ijtimoiy institutlarning o'zaro ta'siri muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda sun'iy intellekt, raqamli iqtisodiyot, innovatsion tadbirkorlik va bilimlar iqtisodiyotining jadal rivojlanishi yoshlardan an'anaviy bilimlarni o'zlashtirish bilangina cheklanmay, balki yangi ilmiy g'oyalarni yaratish, murakkab muammolarga innovatsion yechimlar topish hamda uzluksiz o'qib-o'rganishga tayyor bo'lishni talab etmoqda. Bu esa ilmiy-innovatsion tafakkurni rivojlantirishning falsafiy asoslarini chuqur tadqiq etish zaruratini yanada kuchaytiradi.

Mazkur maqolaning maqsadi Yangi O'zbekiston sharoitida yoshlarning ilmiy-innovatsion tafakkurini rivojlantirishning falsafiy asoslarini tahlil qilish, uning nazariy-metodologik xususiyatlarini ochib berish hamda zamonaviy ta'lim va innovatsion rivojlanish jarayonidagi o'rni va ahamiyatini asoslashdan iborat. Shuningdek, ilmiy-innovatsion tafakkurning shakllanishiga ta'sir etuvchi falsafiy, ijtimoiy va pedagogik omillar tizimli tahlil qilinib, uni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari yuzasidan ilmiy xulosalar ilgari suriladi.

Ilmiy-innovatsion tafakkur jamiyat taraqqiyotining intellektual negizi bo'lib, u insonning voqelikni ilmiy asosda anglash, mavjud bilimlarni tanqidiy tahlil qilish, yangi g'oyalarni yaratish va ularni amaliyotga tatbiq etish qobiliyatini ifodalaydi. Falsafiy jihatdan mazkur tafakkur gnoseologik, ontologik va aksiologik asoslarning uzviy uyg'unligi natijasida shakllanadigan murakkab ijtimoiy hodisadir. Bilish nazariyasiga ko'ra, har qanday ilmiy tafakkur kuzatish, tahlil, sintez, umumlashtirish va xulosa chiqarish bosqichlari orqali rivojlanadi. Innovatsion tafakkur esa ushbu jarayonni yangi g'oya, texnologiya yoki ijtimoiy yechimlar yaratishga yo'naltiradi.

Yangi O'zbekistonda inson kapitalini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangani ilmiy-innovatsion tafakkurning falsafiy mohiyatini yanada dolzarb etmoqda. Chunki zamonaviy taraqqiyot sharoitida iqtisodiy o'sish, ilmiy-texnik taraqqiyot

va ijtimoiy farovonlikning asosiy omili moddiy resurslar emas, balki bilim, innovatsiya va kreativ salohiyat hisoblanadi. Shu sababli yoshlarning ilmiy dunyoqarashini shakllantirish nafaqat ta'lim tizimining, balki jamiyatning barcha ijtimoiy institutlarining strategik vazifasi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Falsafada ilmiy tafakkurning rivojlanishi dialektik qonuniyatlar bilan izohlanadi. Dialektik yondashuvga ko'ra, har qanday ilmiy yangilik qarama-qarshiliklarni anglash, mavjud nazariyalarni tanqidiy baholash va yangi sifat bosqichiga o'tish orqali yuzaga keladi. Innovatsion tafakkur ham aynan dialektik fikrlash mahsuli bo'lib, unda eskicha stereotiplardan voz kechish, yangilikka ochiqlik va ijodiy izlanish asosiy mezon hisoblanadi. Shunday ekan, yoshlarning ilmiy-innovatsion tafakkurini rivojlantirish ularning dialektik, tanqidiy va tizimli fikrlash madaniyatini shakllantirish bilan uzviy bog'liqdir.

Ilmiy-innovatsion tafakkurning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillarni falsafiy nuqtai nazardan bir necha guruhlariga ajratish mumkin. Birinchidan, epistemologik omillar – bilim olish sifati, ilmiy metodologiyani egallash va tadqiqot madaniyatining rivojlanganligi. Ikkinchidan, aksiologik omillar – ilm-fanga hurmat, intellektual mehnat qadriyatlar, mas'uliyat va akademik halollik tamoyillarining qaror topganligi. Uchinchidan, ijtimoiy omillar – oilaviy muhit, ta'lim muassasalari, ilmiy markazlar, fuqarolik jamiyati institutlari va davlatning innovatsion siyosati. To'rtinchidan, texnologik omillar – sun'iy intellekt, raqamli texnologiyalar, elektron ta'lim platformalari, ochiq ilmiy ma'lumotlar bazalari hamda global axborot makonidan samarali foydalanish imkoniyatlari.

Raqamli transformatsiya sharoitida ilmiy-innovatsion tafakkur yangi mazmun kasb etmoqda. Sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data), bulutli texnologiyalar va raqamli kommunikatsiya vositalari yoshlarning bilim olish usullarini tubdan o'zgartirmoqda. Endilikda ilmiy izlanish faqat an'anaviy kutubxonalar yoki auditoriyalar bilan chegaralanmay, virtual laboratoriyalar, xalqaro ilmiy platformalar va ochiq ta'lim resurslari orqali amalga oshirilmoqda. Mazkur jarayon yoshlarning axborotni tanlash, tahlil qilish va undan samarali foydalanish kompetensiyalarini rivojlantirishni talab etadi.

Ilmiy-innovatsion tafakkurning muhim falsafiy xususiyatlaridan biri uning tanqidiy fikrlash bilan uzviy bog'liqligidir. Tanqidiy fikrlash mavjud axborotni shubha ostiga qo'yish emas, balki uni dalillar asosida baholash, mantiqiy xulosalar chiqarish va ilmiy mezonlar asosida tekshirishni anglatadi. Bunday yondashuv yoshlarni turli manipulyativ axborotlardan himoya qiladi, ularning mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi hamda ilmiy izlanishlarda obyektivlikni ta'minlaydi.

Shuningdek, kreativ fikrlash ilmiy-innovatsion tafakkurning ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Kreativlik mavjud bilimlarni takrorlash emas, balki yangi g'oyalar, usullar va yechimlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi. Falsafada kreativlik insonning erkin fikrlashi, intellektual mustaqilligi va ijodiy salohiyatining namoyon bo'lish shakli sifatida talqin etiladi. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, startup loyihalar, ilmiy laboratoriyalar va akademik inkubatorlar faoliyatini kengaytirish ilmiy-innovatsion tafakkurni rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi.

Yangi O'zbekiston sharoitida yoshlarning ilmiy-innovatsion tafakkurini rivojlantirishning falsafiy modeli "bilim – tafakkur – innovatsiya – taraqqiyot" tamoyiliga asoslanadi. Mazkur modelda bilim ilmiy tafakkurning manbai, tafakkur innovatsion g'oyalar generatori, innovatsiya esa jamiyat taraqqiyotining harakatlantiruvchi kuchi sifatida namoyon bo'ladi. Bu jarayonda ta'lim, ilm-fan, ishlab chiqarish va davlat boshqaruvi o'rtasidagi integratsiya innovatsion ekotizimning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Shunday qilib, ilmiy-innovatsion tafakkurni rivojlantirish faqat pedagogik yoki psixologik muammo emas, balki keng qamrovli falsafiy, ijtimoiy va madaniy jarayon hisoblanadi. Uning samaradorligi yoshlarning intellektual salohiyati, ilmiy dunyoqarashi, ma'naviy qadriyatlar va innovatsion faoliyatga tayyorlik darajasi bilan belgilanadi. Shu nuqtai nazardan, ilmiy-innovatsion tafakkurni rivojlantirish Yangi O'zbekistonning barqaror taraqqiyoti, raqobatbardosh iqtisodiyoti va bilimlar jamiyatini shakllantirishning muhim falsafiy omillaridan biri sifatida e'tirof etilishi zarur.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Yangi O'zbekiston sharoitida yoshlarning ilmiy-innovatsion tafakkurini rivojlantirish mamlakatning barqaror taraqqiyoti, raqobatbardosh iqtisodiyoti va bilimlar jamiyatini shakllantirishning muhim falsafiy omillaridan biridir. Ilmiy-innovatsion tafakkur shaxsning borliqni ilmiy asosda anglash, tanqidiy va kreativ fikrlash, muammolarga innovatsion yondashish hamda yangi bilim va texnologiyalarni yaratishga qodir bo'lishini ta'minlaydigan murakkab intellektual tizim sifatida namoyon bo'ladi.

Tahlillar ilmiy-innovatsion tafakkurning shakllanishi falsafiy, ijtimoiy, pedagogik va texnologik omillarning o'zaro uyg'un ta'siri natijasida yuzaga kelishini tasdiqlaydi. Ayniqsa, raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt texnologiyalari va bilimlar iqtisodiyotining rivojlanishi yoshlardan mustaqil ilmiy izlanish olib borish, axborotni tanqidiy tahlil qilish, kreativ g'oyalarni ilgari surish va ularni amaliyotga tatbiq etish kompetensiyalarini talab etmoqda. Shu sababli ilmiy-innovatsion tafakkurni rivojlantirish faqat ta'lim jarayonining vazifasi emas, balki davlat, ilmiy muassasalar, oliy ta'lim tashkilotlari, ishlab chiqarish sektori va fuqarolik jamiyati institutlarining o'zaro hamkorligini talab qiladigan kompleks jarayondir.

Xulosa qilib aytganda, ilmiy-innovatsion tafakkur Yangi O'zbekiston taraqqiyotining intellektual poydevorini tashkil etuvchi strategik resurs hisoblanadi. Uni rivojlantirishning falsafiy asoslarini chuqur tadqiq etish hamda ta'lim tizimiga zamonaviy metodologik yondashuvlarni joriy etish yoshlarning ilmiy salohiyatini yuksaltirish, innovatsion faoliyatini faollashtirish va mamlakatning xalqaro ilmiy hamda texnologik raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Kelgusidagi tadqiqotlarda ilmiy-innovatsion tafakkurni baholash mezonlarini ishlab chiqish, uning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillarni empirik tahlil qilish hamda xalqaro tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2016. – 56 b.
3. Quronov M. Milliy tarbiya va yoshlar ma'naviyati. – Toshkent: Ma'naviyat, 2018.
4. Musurmonova O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
5. Qurbonov Sh., Seytxalilov E. Ta'lim sifati va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015.